

До спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04
Чернігівського національного
технологічного університету,
вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**на дисертаційну роботу Міщенка Олега Леонідовича
на тему «Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку харчової
промисловості в Україні», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та
управління національним господарством**

**1. Актуальність теми дисертації і її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами.**

У розвинутих країнах урядові органи, виходячи з проголошених пріоритетів державної політики, вживають різних заходів задля підтримки та стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності. Інвестиційна та інноваційна діяльність є основою для підтримки стійкого економічного зростання та переходу економіки на модель сталого розвитку. Особливістю побудови сучасних національних економічних систем провідних країн світу є організація взаємовигідних інвестиційних відносин між виробництвом (промисловістю) та іншими інституційними секторами, запровадження в цій роботі ефективних механізмів державно-приватного партнерства, а також побудова раціональних способів захисту інтелектуальної та промислової власності. В Україні, однак, стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності носить обмежений характер, в першу чергу через гострий дефіцит державних фінансів, що викликаний економічною кризою. Також відсутні методики та механізми ефективного розподілу фінансових ресурсів, що спрямовуються на підтримку інвестиційної та інноваційної діяльності на пріоритетних напрямках, а також контролю за ефективністю витрачання вказаних ресурсів. Не мають належного обґрунтування моделі та методи

стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в умовах так званої “системної кризи”, що проявляється не лише в системі економічних показників, а і в інших елементах функціонування держави. Нажаль, окреслені проблеми охоплюють всю промисловість України, що не дає змоги сформувати конкурентні переваги національної економіки на міжнародних ринках. Для харчової промисловості зазначені питання досить важливі та актуальні для найшвидшого вирішення, враховуючи не лише значення цієї промисловості для розвитку національного господарства, орієнтації на внутрішній ринок, можливості забезпечувати імпортозаміщення, але вони не використовуються повною мірою, що робить інноваційно-інвестиційний розвиток харчової промисловості несистемним та малоефективним та потребують подальших досліджень. Це і визначило актуальність теми дисертаційної роботи Міщенка Олега Леонідовича, його теоретичну та практичну значущість.

Дисертаційну роботу виконано в межах планів науково-дослідної роботи Чернігівського національного технологічного університету за темами: «Інноваційний розвиток національної економіки на рівні проєктно-орієнтованих підприємств» (номер державної реєстрації 0118U006805), де автором обґрунтовано теоретико-методологічні та прикладні рекомендації активізації інноваційно-інвестиційного розвитку; «Формування новітніх принципів децентралізації системи управління державою» (номер державної реєстрації 0114U004425), у межах якої дисертантом визначено роль держави в активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості в Україні; «Проблеми стратегічного розвитку національної економіки» (номер державної реєстрації 0118U000788), де дисертантом проведено системний аналіз стану суб’єктів інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості України.

Отже, дисертація Міщенка О.Л. відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень, спрямованих на розробку теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

2. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, є в достатній мірі обґрунтованими. Проведене дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертантки у сучасних наукових підходах вітчизняних та зарубіжних вчених до вивчення проблем активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Одержані в ході дослідження наукові результати базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу літературних джерел, коректному застосуванні теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу, а також сучасних методів дослідження, таких як економіко-статистичний, графічний, абстрактно-логічний, компаративний тощо.

Структура дисертаційної роботи визначається логічністю, обумовленою адекватністю постановки мети дослідження. Розкриття сутності, механізмів забезпечення формування й реалізації інструментів активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості дали змогу автору провести поглиблене дослідження теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Дисертаційна робота за структурою складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. 20 таблиць та 19 рисунків, 2 додатки, список використаних джерел налічує 215 найменувань. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає вимогам МОН України.

У першому розділі роботи «Теоретичні засади інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості» розкрито сутність інноваційно-інвестиційних процесів як фактора соціально-економічного розвитку країни, визначено місце і роль харчової промисловості в структурі національної економіки та

систематизовано фактори активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості.

У другому розділі дисертаційної роботи «Аналіз тенденцій та напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості України» проведено аналіз сучасного стану та систематизовано проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості України, здійснено діагностику інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняної хлібопекарської галузі.

У третьому розділі «Напрями удосконалення процесу активізація інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості» розроблено концептуальні засади та комплекс практичних рекомендацій щодо активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості, а також обґрунтовано доцільність використання інтегративного підходу до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості в Україні.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації та виносяться на захист.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Автором винесено на захист вагомі теоретичні і практичні розробки щодо теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Подані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на поглибленому вивченні та узагальненні широкого кола наукових джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження. Розгляд отриманих результатів дослідження дозволив встановити ряд основних наукових положень, які містять наукову новизну, та докладно охарактеризувати кожне з них.

1. Теоретично впорядковано співвідношення між поняттями, які висвітлюють проблематику інноваційно-інвестиційного розвитку та уточнено зміст таких понять: 1) *«інноваційно-інвестиційний розвиток»* з позицій комбінації різних підходів до розуміння його суті, що дало змогу виявити нові сутнісні характеристики такого розвитку; 2) *«інноваційно-інвестиційна пасивність»* з точки зору характеристики ступеня бездіяльності у відносинах і взаємодії між основними учасниками інноваційно-інвестиційного процесу, що дало змогу забезпечити теоретико-методологічну єдність засадничих положень активізації інноваційно-інвестиційних процесів у харчовій промисловості та поглибити понятійно-категоріальний апарат теорії інноваційного розвитку (С.44-45, 55-63).

2. Узагальнено та систематизовано фактори, які впливають на активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості, до яких належать: екзогенні та ендогенні, що дає змогу забезпечити підвищення ефективності управлінських рішень шляхом деталізації їх позитивних і негативних проявів та визначити можливості застосування адекватного комплексу преференцій (С. 58-65).

3. Розвинуто концептуальні засади управління інноваційно-інвестиційним розвитком харчової промисловості, які містять: низку специфічних принципів управління; критерії вибору ефективних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку; визначення господарських пріоритетів активізації комплексу форм, методів та інструментів управління інноваційно-інвестиційним розвитком, що дають змогу врахувати організаційно-правове забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу та обмеження, які пов'язані з використанням наявних ресурсів (С. 51-54, 66-67).

4. Поглиблено теоретичну конструкцію механізму активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості, за рахунок комплексу функціональних підсистем (стратегічного планування, організації та мотивації управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, стратегічного контролю за інноваційно-інвестиційним розвитком харчової промисловості) та конкретизації мети, завдань, принципів, функцій, методів, важелів, вплив яких

спрямований на удосконалення якості продукції та розширення її асортименту задля підвищення конкурентоздатності національної економіки (С. 66-68).

5. Обґрунтовано науково-практичні пропозиції щодо вдосконалення діяльності центрів стимулювання інновацій на рівні регіону в частині доповнення додатковими функціями, а саме допомогою в реалізації актуальних видів інноваційної продукції, формуванням законодавчих ініціатив, а також участю у створенні нових методів стимулювання інновацій, адаптованих до галузевих особливостей харчової промисловості (С.128-130).

6. Розроблено концепт інтегрованої системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком харчової промисловості в частині аналізу і прогнозування якості його складових, методів, функцій управління, використовуючи інструменти, дія яких орієнтована на активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку, що сприяє формуванню дієвого мотиваційного механізму (С.145-147).

7. Запропоновано науковий підхід до ідентифікації системи управління інноваційно-інвестиційним розвитком харчової промисловості як саморегулюючої системи, сформованої на основі аналізу і прогнозування якості складових інноваційного й інвестиційного потенціалів з урахуванням екзогенних та ендогенних факторів впливу, принципів, методів, функцій управління, з використанням відповідних інструментів, дія яких орієнтована на розвиток харчової промисловості у контексті забезпечення виробництва інноваційних товарів із високим рівнем їх якості (С. 132, 148-152, 154-156).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю отриманих вперше теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо актуального наукового завдання – розробка теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

4. Повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах

Автором опубліковано основні результати дослідження у 11 наукових працях, з них: 1 розділ у колективній монографії обсягом 0,65 друк. арк. (у тому числі особистий внесок здобувача – 0,35 друк.арк.); 6 статей у наукових фахових виданнях обсягом 2,95 друк. арк.; 4 наукові праці у інших наукових виданнях та збірниках обсягом 0,9 друк. арк. Загальний обсяг публікацій – 4,5 друк. арк.; особисто автору належить – 4,1 друк. арк. За змістом, якістю, кількістю, обсягом друковані праці, оприлюднені здобувачем, відповідають встановленим вимогам та в достатній мірі відображають наукові результати, що представлені в дисертації.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи доповідались, обговорювались і отримали схвальні оцінки на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізаційні виклики розвитку національних економік» (Київ, 2016 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Статистичне та експертно-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком економіки і соціальної сфери» (Чернігів, 2017 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Форсайт-менеджмент: кращі світові практики розвитку та інтеграції освіти, науки і бізнесу» (Тбілісі, 2017 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Issues and trends in modern economy under integration: theoretical and practical aspects» (Херсон, 2018 р.); XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України» (Хмельницький, 2019 р.).

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою, авторефератом і публікаціями показало їх відповідність вимогам нормативно-правових актів МОН України. Висновки та основні результати дослідження логічні, конкретні, достатньо аргументовані, науково обґрунтовані. Автореферат написаний в науковому стилі, літературною мовою, згідно з поставленими вимогами і повною мірою відображає зміст і структуру дисертації.

5. Теоретична цінність і практична значущість одержаних наукових результатів

Теоретичне значення отриманих автором результатів полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації складають цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе наукове завдання розробки теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Пропозиції щодо вирішення зазначеного завдання мають високий ступінь обґрунтованості, як з теоретичних, так і з методичних позицій. Наукова цінність розроблених рекомендацій, що мають достатньо високий рівень універсальності, полягає в обґрунтуванні концептуальних положень щодо активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості. Практична цінність дослідження полягає у розробці методичного забезпечення, яке може бути використане для підвищення результатів інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується та знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, зокрема: Департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-01/724 від 28.08.2019 р.) при розробці Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2020 року та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки; Чернігівською обласною радою (довідка 01-05/1271 від 12.09.2019 р.) при розробці загальних рекомендацій щодо стратегічного розвитку харчової промисловості Чернігівської області; Причорноморським науково-дослідним інститутом економіки та інновацій (довідка № 69 від 19.02.2019 р.) при розробці пропозицій щодо вдосконалення діяльності центрів стимулювання інновацій на рівні регіону; Агенцією регіонального розвитку Чернігівської області щодо визначення основних

факторів, які впливають на активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості (довідка №36 від 24.04.2019 р.).

Теоретичні результати дисертації використані Чернігівським національним технологічним університетом у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Інвестиційний менеджмент», «Інноваційний менеджмент» (довідка № 305/08-931 від 24.10.2019 р.).

6. Дискусійні положення та зауважений щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому високий рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити дискусійний характер деяких положень.

1. Розглядаючи питання інноваційно-інвестиційного розвитку (розділ 1, С.48-49) та розробки науково-практичних рекомендації з питань підтримки такого розвитку у харчовій промисловості автором наведено слушні зауваження щодо необхідності зміни підходів до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку у харчовій промисловості та формування інтегрованої системи управління (рис. 3.4 дисертації), а також розглянуті з теоретичної точки зору фактори активізації інноваційно-інвестиційного розвитку (С.54-61). Однак, слід зазначити, що активізація інноваційно-інвестиційного розвитку, яка на практичному рівні передбачає спонукання до результативних дій відповідних суб'єктів у харчовій промисловості за рахунок відповідних інструментів, на наш погляд, не знайшла у роботі завершеного вигляду, має фрагментарний характер. Зокрема, доцільна розробка конкретних пропозицій щодо інструментів підтримки, стимулювання, заохочення такого розвитку у харчовій промисловості, у тому числі рахунок заходів фіскального (бюджетного, податкового) регулювання, що надало б авторським пропозиціям більш завершеного вигляду та підсилило б позитивне враження від роботи.

2. Звертає увагу певна неузгодженість при визначені автором мети дослідження (С.14), де увага акцентується на розробці теоретичних та науково-

практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки та у висновках виконаного дослідження (с.163), де фактично відсутня зазначена спрямованість такої активізації на підвищення конкурентоспроможності. Однією з причин такої неузгодженості, на наш погляд, є нечіткість розкриття напрямів активізації інноваційно-інвестиційного розвитку та розробки відповідного механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком харчової промисловості. Представлені концепт та структура такого механізму (рис. 1.3 та рис. 1.7) фактично є типовими для механізму загалом і не відображають спрямованості на підвищення конкурентоспроможності, а також власне і специфіки щодо активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості.

3. Робота певною мірою виграла б при наведенні більш докладного обґрунтування методичних засад оцінювання позиціонування харчової промисловості у структурі національної економіки як привабливої сфери інвестування (С. 44-46 дисертації), зокрема слід вказати: за якими саме показниками пропонується оцінювати позиції харчової промисловості у структурі національного господарства, її інвестиційна привабливість, які наукові підходи використовуються для цих цілей, що дало б змогу у аналітичній частині роботи детально проаналізувати основні параметри інноваційно-інвестиційного розвитку для харчової промисловості національної економіки. Таке доповнення надало б завершеності авторським пропозиціям.

4. У підрозділі 2.1 дисертації автором досить детально розкрито загальний стан економічного розвитку харчової промисловості України. У той же час, дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку та результативності функціонування харчової промисловості в національній економіці дещо обмежені через виявлення сучасних тенденцій у діяльності суб'єктів харчової промисловості в Україні (С. 88-90). Поглиблений аналіз параметрів інноваційно-інвестиційного розвитку, зокрема й за галузевим розподілом (С. 35) дав би змогу зробити висновок про необхідність зміни підходів до

формування умов активізації інноваційно-інвестиційного розвитку задля підвищення конкурентоспроможності. Проте порівняльна характеристика результативності інноваційно-інвестиційних процесів за галузевим розподілом у харчовій промисловості в Україні є надто звуженою. Доцільно було б виявити переваги та проблеми, які характерні для конкретних галузей (підгалузей) харчової промисловості залежно від результатів функціонування, що посилює вибір для аналізу у п.2.2 хлібопекарської галузі та суттєво посилює би пропозиції автора стосовно активізації розвитку харчової промисловості в Україні.

5. Більш чітких коментарів потребує наведена у п.2.3 роботи систематизація проблем розвитку харчової промисловості. Варто було деталізувати та доповнити їх тими, які детерміновані проведеним аналізом харчової промисловості у п.2.1 та п.2.2, врахувати й виділити найважливіші з них, що стримують конкурентоспроможність харчової промисловості.

6. У роботі містяться окремі термінологічні упущення, що суттєво не впливає на загальне позитивне враження від роботи, але не дає чіткого розуміння авторського бачення понятійного апарату. Зокрема, автором паралельно застосовуються поняття «інноваційно-інвестиційний процес», «інноваційно-інвестиційний розвиток», «інноваційний та інвестиційний потенціал», «інноваційна та інвестиційна діяльність», «інноваційна та інвестиційна активність». На наш погляд, варто було більш ретельно підійти до термінологічного поля дослідження та чітко показати авторську позицію стосовно гносеологічного співвідношення між ними.

У контексті проведеного дослідження також слід зауважити, що не всі питання в дисертації висвітлено системно та з належним обґрунтуванням, проте в загальному підсумку зазначені зауваження не носять принциповий характер, а отже не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Міщенка Олега Леонідовича на тему «Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості в Україні» є завершеною кваліфікаційною роботою, яка присвячена вирішенню актуального наукового та практичного завдання, то полягає в розробці теоретичних та науково-практичних засад активізації інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості задля підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що відсутня у рукописі дисертаційної роботи. Представлена до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами проведених розвідок.

За своїм змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертація на тему «Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку харчової промисловості в Україні», що є самостійним і завершеним дослідженням, що відповідає вимогам, зазначеним у пп. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (з подальшими змінами та доповненнями), а її автор - Міщенко Олег Леонідович – за результатами прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент -
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
директор ГО «Науково-дослідний інститут
економічного розвитку»

С. В. Захарів
С. В. Захарів